

Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<http://www.historie-online.dk/temaer-9>)

HistorieLab (<http://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<http://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<http://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

🏠 (/) > Besættelsen (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen>) > Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Dømt i 1945

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/fabrikanten>)

Mest læste artikler

Dømt i 1945

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 378

Del artikel: **f**

Lige nu | dag 7 dage 28 dage

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945>)

Bogstakken, uge 19, 2022 (<http://www.historie-online.dk/boger/bogstakken-7-7/bogstakken-uge-19-2022>)

<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945>

Dronningen griber magten (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/royal-historie-adel-og-borger-landbrug-handvaerk-industri/dronningen-griber-magten>)

<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945>

Bundet af kønnet (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1700-arene/bundet-af-koennet>)

[https://twitter.com/home?status=](https://twitter.com/home?status=%20Aktiviteten%20kan%20ses%20p%C3%A5%20http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945)

H.C. Andersens Hus (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/hc-andersens-hus>)

<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945>

Hitlers heste (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/hitlers-hete>)

<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945>

Teatergrevens dagbøger (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/teatergrevens-dagboeger>)

<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945>

Arnold Peter Møller - Historiens Aktører nr. 69 (<http://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/historiens-aktoerer/arnold-peter-moeller-historiens-aktoerer-nr-69>)

[http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945&title=)

<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/doemt-i-1945&title=>

Henning N. Larsen

Dømt i 1945

Eget forlag, I kommission hos Forlaget Underskoven 2022. 392 sider illustreret. 345 kr.

Af Kresten Sæ

Strafferetstillægget af 1. juni 1945

Lov nr. 259 - kendt som Strafferetstillægget af 1. juni 1945 - var skelsættende i dansk retshistorie. Her blev grundlaget for retslig forfølgelse af landssvigere under besættelsen lagt med hensyn til hvilke handlinger, der blev strafbare, hvem der skulle og hvem, der ikke skulle straffes. Hertil kom genindførelsen af dødsstraf - alt sammen med tilbagevirkende kraft allerede fra 9. april 1940.

I alt 12.877 blev idømt kortere eller længere straffe. 78 dødsdomme blev stadfæstet ved lands- og højesteret, og i alt blev 46 af disse blev eksekveret, mens 32 af de dømte blev benådet.

Strafferammen med minimum på fire år for fx tysk krigstjeneste blev dog i praksis ret hurtigt nedsat til to år efter præcedens i Højesteret. Senere tilkom så også straffelovstillæg i form af en decideret værnemagerlov med straf for utilbørlig økonomisk gevinst i arbejde for besættelsesmagten.

Bogens præmis, indhold og opbygning

Henning N. Larsen er autodidakt historieskriver og har udgivet en række bøger om besættelsen. Blandt andet: "Benådet: 32 dødsdømte danskere, der slap for henrettelse" fra 2014 og "Hængt ud - de illegale blade under besættelsen" fra 2017.

Føreliggende bog omhandler perioden fra maj til december 1945 og er planlagt som første af tre bind med udgangspunkt i en undersøgelse af retsopgøret mod landssvigerne, der enten var stikkere eller bistod besættelsesmagten enten i tysk krigstjeneste, i Hipo- og Schalburgkorpsen eller vagtfolk og marinevægtene.

Forfatterens grundlæggende udgangspunkt er samtidige avisartikler og reportager fra retssalene og omhandler stoffets frekvens i de enkelte aviser og pressens vinkler på de anklagede med hensyn til fx overskrifter, fairness og udstilling i offentligheden.

Derudover er der først et rammeafsnit om loven og domstolens juridiske forberedelser, dommerne, strafferammer og retssagernes forløb over hele landet.

Kronologisk herefter følger så udviklingen og dommene måned for måned til og med december 1945. Dels med udviklingen i domfældelserne, hvilke sager der blev behandlet med tendenser og markante enkeltsager. Hertil kommer et månedligt overblik over periodens samfundsmæssige debat, den politiske udvikling i stillingtagen til retsopgøret som sådant med dets omfang og strafferammer.

Her er der flittige referencer til indlæg og udtalelser fra samtidens avisredaktører, modstandsbevægelsen og samarbejdspolitikerne.

Yderligere følges retsopgøret som det blev debatteret af markante samtidspersonligheder som Hal Koch, Hartvig Frisch, Carl Madsen, Børge Outze og K.E. Løgstrup m.fl.

Bogen afsluttes med en række statistikker med udgangspunkt i forfatterens omfattende læsning af de samtidige aviser. Yderligere er bogen udstyret med personregister, noter og kilder.

Fremstillingen er ledsaget af s/h fotos, som synes valgt med omhu for at undgå genrems mange travere.

Tilgangen til kilder, stof og begivenheder

Den historiske baggrundsramme er relativ smal og koncentreret om bogens essens - nemlig domfældelserne, retsopgøret og dets involverede. Med hensyn til yderligere baggrunds læsning henviser forfatteren ofte til fx Per Stig Møller: "Sommeren 45" og Henrik Skov Kristensen: "Straffelejren", som også for undertegnede vurderes som en solid faglig ballast inden læsningen af denne bog.

I modsætning til i disse værker fremgår det dog ikke altid klart, om Henning N. Larsens vurdering og valuering sker på samtidspræmissen eller om nutidens bakspejl ind imellem er i spil.

De journalistiske sammenskriv af de enkelte måneders avisomtaler og debatter kan også af og til forekomme lidt ustrukturerede, selv om der oftest er tale om fængende historisk læsning.

Konklusionerne fremgår dog klart, idet forfatteren flere steder dels gør op med tendensen i avisernes vinkler og dels fastslår, at retsopgøret langt fra i realiteten var så unuanceret som det fremstilledes i pressen, ligesom hverken strafferammerne og dommene var så rigide som i de ofte fremgik af sensationsprægede artikler.

Gode redegørelser for samtidsdebatten, men ...

De kronologiske månedskapitler rummer ofte tankevækkende journalistiske redegørelser for både politikerne rolle, modstandsbevægelsens, den såkaldte modbevægelses ditto, og hvad der rørte sig i de mange offentlige debatter. Også Henning N. Larsens store arbejde med at blotlægge et helhedsbillede af samtidens syn på landssvigerne og skildringen af de mange enkeltskæbner i frøperspektiv tilfører fremstillingen vitaminer.

På et lidt højere plan rummer bogen også elementer, som næppe er alle besættelsesinteresserede bekendt. Her tænkes fx på, at det tyske mindretal både som helhed og de enkelte dømte i en periode gik i reel frygt for masseudvisning af Danmark.

På samme måde refereres valde synspunkter for, at retsopgørets domme også for en stor del kunne være foretaget på grundlag af allerede eksisterende lovgivning uden straffelovstillæggets moment af tilbagevirkende kraft.

Henning N. Larsens autodidakte tilgang kommer dog også stedvist til udtryk i manglende historisk tyngde med udokumenterede slutninger og mangel på opdateret historisk baggrundsviden.

Eksempler på ovenstående:

Faglige elementer:

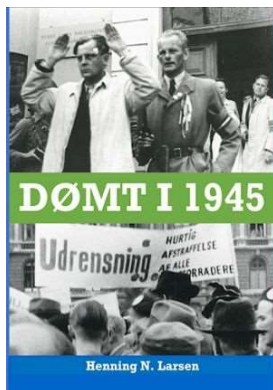
I omtalen af Venstres valgsejr i oktober 1945 både på side 190 og 195 anføres følgende: "Partiet havde støvsuget vælgere fra de partier, der ikke var på stemmesedlen. De nazistiske partier Bondepartiet og DSNAP stillede ikke op og det samme gjaldt Slesvigsk Parti, der var det tyske mindretals politiske gren".

Her er min kommentar, at de to første partiers fem mandater ved 1943 valget næppe kunne udgøre Venstres 10 nye mandater.

Udover udokumenteret at stemple Venstre som samlingspunkt for tidligere nazister, ser forfatteren i den sammenhæng tilsyneladende helt bort fra, at partiet skilte sig ud ved at gå ind for en grænserevision, som i hvert fald vælgere i Slesvigsk Parti næppe kunne tilslutte sig.

På side 208 skrives - ligeledes udokumenteret og uden uddybning, at sejherrerne fra 1864 koloniserede Sydslesvig med tilflyttere fra resten af Tyskland for at ændre befolkningssammensætningen til tysk flertal.

Endelig synes beskrivelsen af Mogens Fog som en borgerliggjort demokratisk kommunist helt ude af trit med Niels Vium Olesen: "Modstand" fra 2020 med dennes indgående skildring af Fogs fadderskab til en detaljeret køreplan for en kommunistisk magtovertagelse

i Danmark efter samme recept som i Østeuropa.

Etiske elementer:

På det etiske område observerer jeg en stærk diskrepans mellem forfatterens egen fremgangsmåde i sin tilgang til stoffet i forhold til bogens grundlæggende præmis, som klart fremgår af bindets bagside: "Fik de (landssvigerne) en fair behandling i spalterne efter befrielsen?"

Desangående falder formulering på side 298 i øjnene. Først noterer Henning N. Larsen sig her, at Grenå Folketidendes omtale af landssvigerdommene ikke omfatter sagen mod marinevægter Christian Sivert Dyremose. Herefter fortsættes med: "Redaktøren kunne den gang ikke vide, hvilken "bømmert" det var set fra et fremtidsperspektiv, at den dømte mand senere blev det fædrene ophav til den konservative finansminister Henning Dyremose".

Nu kan gåseøjnene om bømmert tolkes på flere måder. Men sigende er det ikke desto mindre, at Henning N. Larsen fremstillingen igennem - trods bogens eget præmis om fair behandling - her 70 år efter føler sig kaldet til gentaget med navns nævnelse at fremhæve de dømtes nutidige børn og familierelationer.

Udover Henning Dyremose udstilles den konservative Magnus Knuth, sangerinden Grethe Sønck (hvis halvbror end ikke var dømt) og pårørende bag virksomheden Winther Cykler ved Silkeborg for familiens synder.

Konklusion

Ud fra bl.a. disse anker vælger jeg at læse Henning N. Larsen som et supplerende og detaljeret stemningsbillede i forhold til fx Per Stig Møllers og Henrik Skov Kristensens forskningsarbejder. Bogen kan her med sin letlæselige fremstilling, udbyggede enkeltstående og pressens datidige dækning af begivenhederne fungere udmærket på denne præmis og med et gran salt eller to gøre fyldest som supplerende underbyggende læsning og samtidens fortættede stemning og debat i månederne efter befrielsen.

[Historie-online.dk, den 6. april 2022]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/fabrikanten>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/outze-i-krig>)

Teatergrevens dagbøger

Digital platform med Teatergrevens dagbøger

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/teatergrevens-dagboeger>)

H.C. Andersens Hus

Odense Bys Museer har opbygget en samling af manuskripter, klip, tegninger og meget andet fra Andersens hånd samt effekter fra hans liv

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/hc-andersens-hus>) (<http://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/historiens-aktoerer/arnold-peter-moeller-historiens-aktoerer-nr-69>)

Arnold Peter Møller - Historiens Aktører nr. 69

Ole Mortensøn skriver om en skibsreder af internationalt format

(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/historiens-aktoerer/arnold-peter-moeller-historiens-aktoerer-nr-69>)

TV-tips, uge 19, 2022

Bla. en udsendelse om afrikanske pygmæer

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-19-2022>)